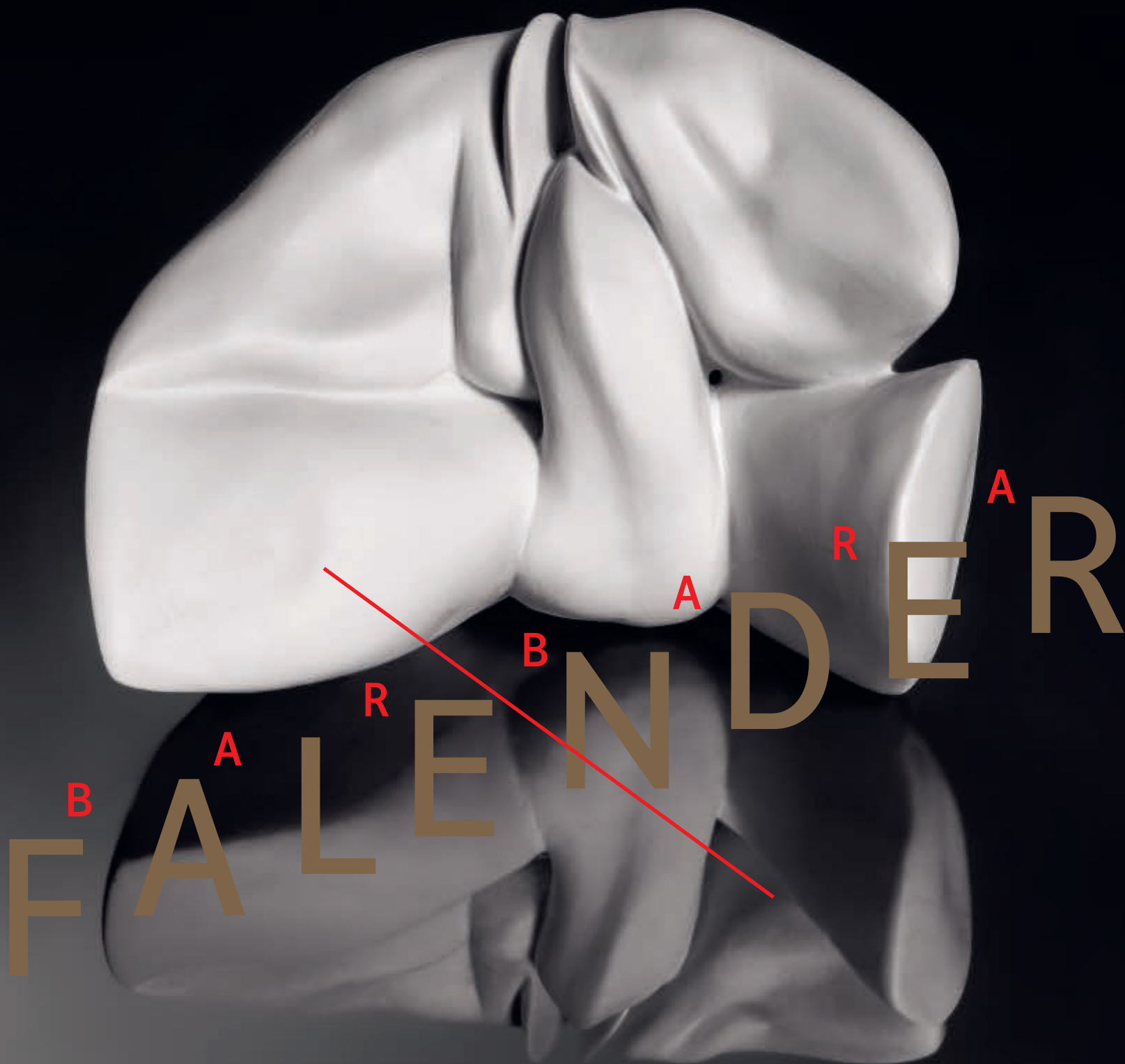

Spis treści / Contents

Wstęp 6 / **Introduction** 7

KULA EMOCJI 12 / **TRAIN OF EMOTIONS** 13

WEJŚCIE W ŻYCIE 29 / **ENTRY INTO LIFE** 29

POSTUMENT 92 / **PEDESTAL** 92

RÓWNOUPRAWNIENIE 114 / **EQUALITY** 114

MATKA FEMINISTKA 122 / **MOTHER FEMINIST** 123

UBRANI W KAMIEŃ 144 / **DRESSED IN STONE** 144

WODA 210 / **WATER** 210

ŚMIERĆ 228 / **DEATH** 228

PUENTA 262 / **PUNCHLINE** 262

KALENDARIUM 264 / **TIMELINE** 264

BIBLIOGRAFIA 298 / **REFERENCES** 298

FALENDER

Pomysł albumu, wybór materiałów i tekst / Artbook concept, material selection and text

Anna Wachta

Koncepcja i opracowanie graficzne / Graphic concept and design

Lech Majewski

BOSZ

Autoportret, 2016, czerwony marmur albański, 43 x 40 x 32 cm, Muzeum Narodowe w Warszawie. Zdjęcie wykonane w czasie wystawy „Barbara Falender. Przez dotyk” w Centrum Spotkania Kultur w Lublinie w 2023 roku. Autorem aranżacji wystawy był Grzegorz Kowalski

Self-Portrait, 2016, red Albanian marble, 43 x 40 x 32 cm, National Museum in Warsaw. Photograph taken during the exhibition "Barbara Falender: Through Touch", held at the Centre for the Meeting of Cultures in Lublin in 2023. Exhibition design by Grzegorz Kowalski

Na temat sztuki Barbary Falender przez ostatnich sześćdziesiąt lat padło bardzo wiele słów – trafnych, ważnych, ciekawych, głównie entuzjastycznych, ale bywały głosy krytyczne, a nawet wyrażające oburzenie. Pisali kuratorzy, krytycy i historycy sztuki, badacze, dziennikarze, właściciele galerii, marszandzi, inni rzeźbiarze, reżyserzy, pisarze i poeci. Powstały o twórczości Artystki prace licencjackie i magisterskie, filmy dokumentalne i audycje radiowe. Do większości wystaw jej prac wydano katalogi: czasem skromne ulotki ze zdawkowym biogramem, czasem solidne albumy z gruntownymi tekstami krytycznymi. Sama Artystka udzieliła licznych wywiadów.

Lektura tych wszystkich materiałów oraz długie rozmowy z Barbarą Falender i obcowanie z jej rzeźbami doprowadziły do powstania tego albumu. Prezentuje on jej dorobek rzeźbiarski na zdjęciach wielu fotografów i daje wyobrażenie o temperamencie, zainteresowaniach, talencie i pracowitości tej Artystki. →10

Plakat do wystawy indywidualnej w Salonie ASP w Warszawie, Festiwal Warszawa Singera, 2016, projekt Lech Majewski

Poster for the solo exhibition at the Academy of Fine Arts Salon in Warsaw, Singer's Warsaw, 2016, design by Lech Majewski

In the last sixty years, much has been said about Barbara Falender's art – the words being accurate, important, interesting, mostly enthusiastic, but sometimes critical and even outraged. They have been written by curators, art critics and historians, researchers, journalists, gallery owners, art dealers, fellow sculptors, directors, writers and poets. The Artist's work has been the subject of bachelor's and master's theses, documentaries and radio broadcasts. Most of her exhibitions have been accompanied by catalogues: some humble brochures with a perfunctory bio, others substantial albums with in-depth critical texts. The Artist has given multiple interviews.

Once I have read all of these materials, as well as had long conversations with Barbara Falender and encounters with her sculptures, I came up with this artbook. It presents her sculpture oeuvre in photographs taken by multiple photographers and gives an idea of the Artist's temperament, interests, talent and hard work. —||

Plakat do wystawy „Barbara Falender. Przez dotyk” w Centrum Spotkania Kultur w Lublinie, 2023, projekt Lech Majewski. Na zdjęciu w dłoni Barbary Falender rzeźba **Pamiętka** Aliny Szapocznikow – odcisk w poliestrze wnętrza dłoni Szapocznikow z zatopioną karteczką z życzeniami „Bonne 1971 Alina”

Poster for the exhibition “Barbara Falender. Through Touch” at the Centre for the Meeting of Cultures in Lublin, 2023, design by Lech Majewski. In the photo, Barbara Falender holds in her hand the sculpture **Souvenir** by Alina Szapocznikow – a polyester cast of the palm of Szapocznikow's hand with an embedded greeting card with wishes “Bonne 1971 Alina”

W oknie Galerii 3ONE33 w Warszawie, dawniej pracowni Aliny Szapocznikow, w trakcie wystawy „Barbara Falender. Autoportrety”, 2021. Na pierwszym planie odlew w brązie szkicu do rzeźby **Hommage dla Aliny Szapocznikow**

In the window of the 3ONE33 Gallery in Warsaw, Alina Szapocznikow's former gallery, during the exhibition "Barbara Falender. Self-Portraits", 2021. In the foreground, a bronze cast of a sketch for the sculpture **Hommage to Alina Szapocznikow**

Studia, zadanie klauzurowe **Dom**, 1968–1969 (III rok). Barbara na bawełnianym płótnie namalowała czarną farbą torsy kobiety, mężczyzny i portret przyjaciółki Zofii Kruszony. W domu Zosi, jej matki i jej ówczesnego partnera była wtedy częstym gościem. Rozwiesiła je na sznurku jak suszące się pranie. Praca zachowana częściowo

Studium modelu (cyrkowca), zadanie: obserwacja modelu w odległości 60 cm poniżej horyzontu, 1971 (V rok), gips. Praca niezachowana

Jerzy Jarnuszkiewicz z siostrą Barbarą na wakacjach, lata 40.

Zadanie klauzurowe **Intruz**, 1969 (IV rok), glina. Praca niezachowana.

Intruz wydaje się preludium do **Poduszek erotycznych i Pełni**. Formalne podobieństwo rozchodzi się jednak z wymową i tytułami prac. W **Intruzie** wbity ostry element narusza miękką bryłę, bezwzględnie penetruje, zgodnie ze znaczeniem tytułu: jest wprowadzony siłą.

W **Poduszkach erotycznych** ten falliczny pierwiastek jest elementem harmonijnie współpracującym. W rzeźbie **Pełnia** – choć pozostaje elementem obcym – nie ma już tej agresywnej wymowy. Jest tym, co dopełnia, a nie tym, co niepożądane

Zadanie klauzurowe **Puls**, 1969 (IV rok), glina. Praca niezachowana

Studies, supervised task **Home**, 1968–1969 (3rd year). Barbara painted black torsos of a woman, a man and a portrait of a friend Zofia Kruszona on cotton canvas. At the time, she was a frequent guest at the house of Zofia, her mother and her then-partner. She hung them on a string as if they were laundry drying. Partially preserved work

Study of a Model (Circus Artist), task: observe the model 60 cm below the horizon, 1971 (5th year), plaster. Work nonextant

Jerzy Jarnuszkiewicz with his sister Barbara on holidays, 1940s

Supervised task **Intruder**, 1969 (4th year), clay. Work nonextant.

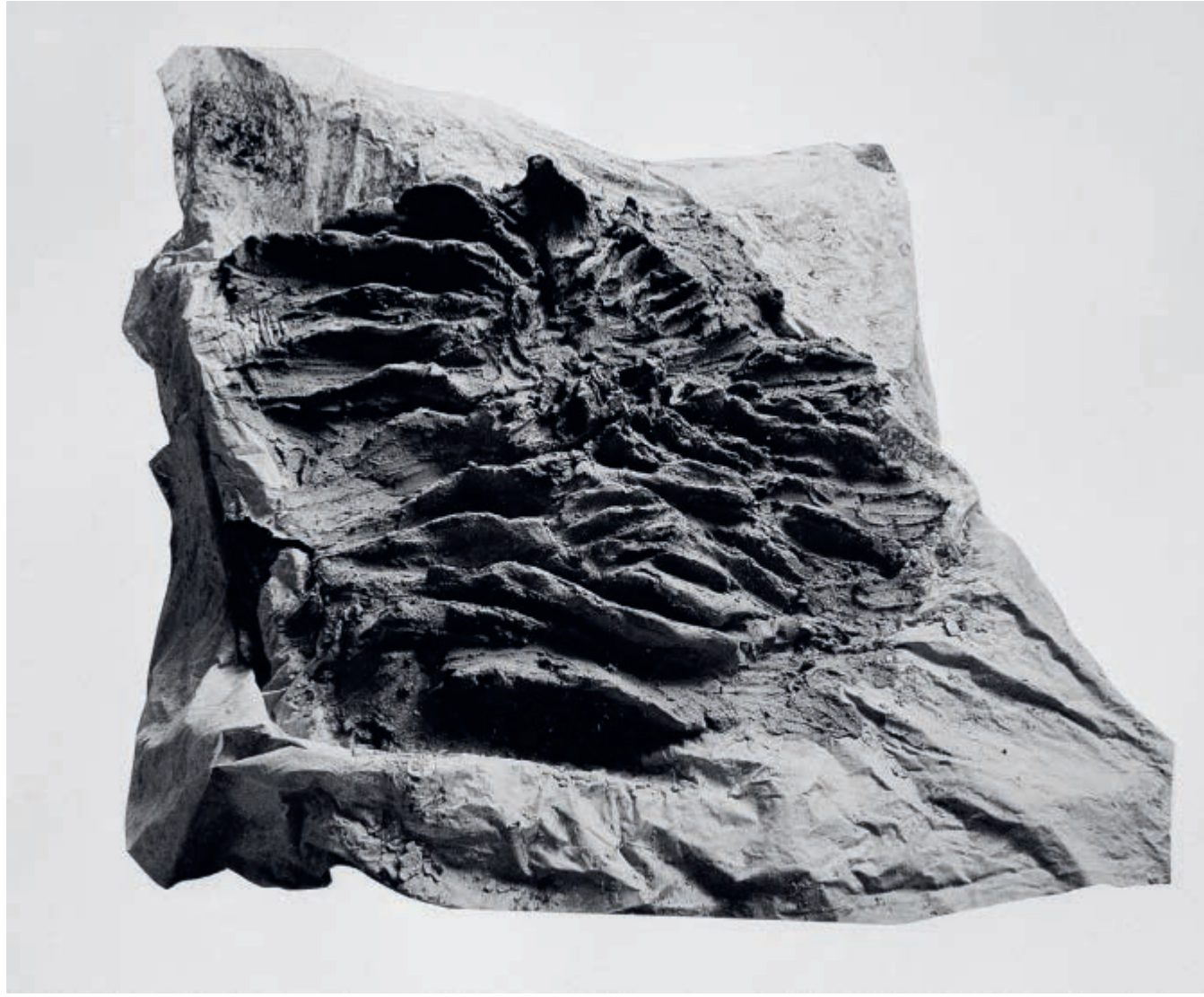
Intruder seems like a prelude to **Erotic Pillows** and **Full Moon**. The formal similarities, however, diverge when it comes to the meaning and the titles of the works. In **Intruder**, a sharp element breaks through the soft mass, penetrates it ruthlessly, according to the title: it intrudes. In **Erotic Pillows**, the phallic element works in harmony with the rest. In **Full Moon** – although it remains a foreign object – it no longer has that aggressive tone. It is one that completes rather than one that is undesirable

Supervised task **Pulse**, 1969 (4th year), clay. Work nonextant

Barbara Falender: „Przypominam sobie takie zadanie z pracowni, które nazywało się »puls«
Kiedy Jerzy [Jarnuszkiewicz – przyp. autorki] zobaczył moją rzeźbę, powiedział, że wygląda tak,
jakby przed chwilą zeszli stąd kochankowie. Jakie emocje, jakie siły i energie musiały się
we mnie kotłować, skoro zrobiłam coś takiego! To było odkrycie dla mnie samej”.
(Wiesława Wierchowska, *Barbara Falender. Rzeźba*)

Barbara Falender: “I remember a task at the studio called ‘Pulse’. When Jerzy [Jarnuszkiewicz –
author’s note] saw my sculpture, he said it looked as if the lovers had just been there. What
emotions, what forces and energy must have been boiling inside me to do something like that!
It was a revelation even for me.” (Wiesława Wierchowska, *Barbara Falender. Rzeźba*)

On i Ona, 1973–2023, brąz,
65 x 52 x 30 cm, 65 x 38 x 28 cm

He and She, 1973–2023, brąz,
65 x 52 x 30 cm, 65 x 38 x 28 cm

Poduszki erotyczne, 1973–1976,
marmur Statuario di Carrara,
ok. 21 x 18 x 13 cm.

Wykonane w pracowni Giorgia
Angelego w Querceta, zakupione
do kolekcji Galerii Studio
w Warszawie w 1985 roku
z inicjatywy Jerzego
Grzegorzewskiego. Ekspozowane
w ramach wystawy „Kwestia
kobieca 1550–2025” w Muzeum
Sztuki Nowoczesnej
w Warszawie, 2025–2026

Erotic Pillows, 1973–1976,
Statuario di Carrara marble,
ca. 21 x 18 x 13 cm.

Made in Giorgio Angeli's studio in
Querceta, purchased for the
collection of the Studio Gallery in
Warsaw in 1985 on the initiative of
Jerzy Grzegorzewski. Displayed in
the exhibition “The Woman
Question 1550–2025” at the
Museum of Modern Art in
Warsaw, 2025–2026

Między jawą a snem, 1977,
marmury: różowy bułgarski,
szary Sławniowice, 32 × 44 × 55 cm,
Centrum Rzeźby Polskiej
w Orońsku

Between Dreams and Reality,
1977, pink Bulgarian and grey
Sławniowice marbles,
32 × 44 × 55 cm, Centre of Polish
Sculpture in Orońsko

Między jawą a snem / 1977 / marmur
szary Sławniowice, różowy bułgarski
Between Waking and Dreaming / 1977 / marble
Collection of the Centre of Polish Sculpture in Orońsko

Wenus Medycejska, 1994–1995,
porcelana nieszkliwiona, marmur,
sznur

Medici Venus, 1994–1995,
unglazed porcelain, marble, cord

Drzewo życia, 1980–1981,
marmur albański Muhry, brąz,
104 × 30 × 40 cm, Muzeum Sztuki
w Łodzi

Tree of Life, 1980–1981,
Albanian Muhry marble, bronze,
104 × 30 × 40 cm, Museum of Art
in Łódź

Nagrobek Anny Skwarskiej-Kowarskiej, scenografki filmowej, sąsiadki z ul. Mostowej w Warszawie, zmarłej w 2010 roku, Cmentarz Stare Powązki w Warszawie

Przy płaskorzeźbie **Mount Everest** poświęconej Wandzie Rutkiewicz, Szkoła Podstawowa nr 300 im. Wandy Rutkiewicz w Warszawie, 1999.

Wanda Rutkiewicz, alpinistka i himalaistka, jako trzecia kobieta na świecie, pierwsza Europejka i pierwsza osoba z Polski zdobyła Mount Everest w 1978 roku. Zginęła podczas wyprawy w Himalajach. Do dziś nie odnaleziono jej ciała

Projekt rzeźby nagrobnej Janusza Głowackiego, pisarza, dramaturga, zmarłego w 2017 roku, 2025

Tombstone for Anna Skwarska-Kowarska, a stage designer, a neighbour from Mostowa Street in Warsaw, who died in 2010, Old Powązki Cemetery in Warsaw

By the **Mount Everest** relief dedicated to Wanda Rutkiewicz, Primary School No. 300 named after Wanda Rutkiewicz in Warsaw, 1999.

Wanda Rutkiewicz, a mountaineer and Himalayan climber, the third woman in the world, the first European woman and the first person from Poland to climb Mount Everest (1978). She went missing during an expedition in the Himalayas. Her body has never been found

Design of the grave sculpture of Janusz Głowacki, writer, playwright, died in 2017, 2025

Vrikshasana, 2003, piaskowiec
Kylltaller, wys. 250 cm, Bitburg,
Niemcy

Z rzeźbą **Terra I** na wystawie
w Galerii Opera, Teatr Wielki –
Opera Narodowa, Warszawa,
2020

Vrikshasana, 2003, Kylltaller
sandstone, height 250 cm,
Bitburg, Germany

With the sculpture **Terra I** at the
exhibition at the Opera Gallery,
Grand Theatre – National Opera,
Warsaw, 2020

Pomiędzy ogniem a wodą,
panorama Yuzi Paradise, Guilin,
Chiny

Between Fire and Water, Yuzi
Paradise panorama, Guilin, China

2009

Rzeźby *On i Ona* (w brązie) pokazywane są na dwóch wystawach: „Gender Check. Femininity and Masculinity in the Art of Eastern Europe” w Museum Moderner Kunst Stiftung Ludwig w Wiedniu oraz w Zachęcie w Warszawie).

W Galerii Miejskiej BWA w Bydgoszczy bierze udział w wystawie „W drodze do wolności” z kolekcji Muzeum Sztuki Współczesnej w Radomiu.

Uczestniczy w sympozjum rzeźbiarskim w Toskanii. Następnie, m.in. z rzeźbiarzem Czesławem Kałużnym, pracuje nad rzeźbami w kamieniołomie należącym do rodziny Nardinich w Vellano.

2009

The sculptures *He* and *She* (in bronze) are shown at two exhibitions: “Gender Check. Femininity and Masculinity in the Art of Eastern Europe” at the Museum Moderner Kunst Stiftung Ludwig in Vienna and at the Zachęta Gallery in Warsaw.

At the Municipal Gallery of the Art Exhibition Office in Bydgoszcz, the sculptor participates in the exhibition “On the Way to Freedom” from the collection of the Museum of Contemporary Art in Radom.

She attends a sculpture symposium in Tuscany. Then, together with the sculptor Czesław Kałużny, among others, she works on sculptures in a quarry belonging to the Nardini family in Vellano.

Fontanella di Vellano – rzeźba i szkic, Vellano, Włochy, 2005

Z synem Dominikiem i mężem Grzegorzem na wystawie w siedzibie Fundacji Atelier w Warszawie. W tle plakaty autorstwa Macieja Buszewicza, 2010

Siesta w kamieniołomie, Vellano, Włochy, 2017

Fontanella di Vellano – sculpture and sketch, Vellano, Italy, 2005

With her son Dominik and husband Grzegorz at an exhibition at the Atelier Foundation in Warsaw. In the background, Maciej Buszewicz's posters, 2010

Siesta at the quarry, Vellano, Italy, 2017

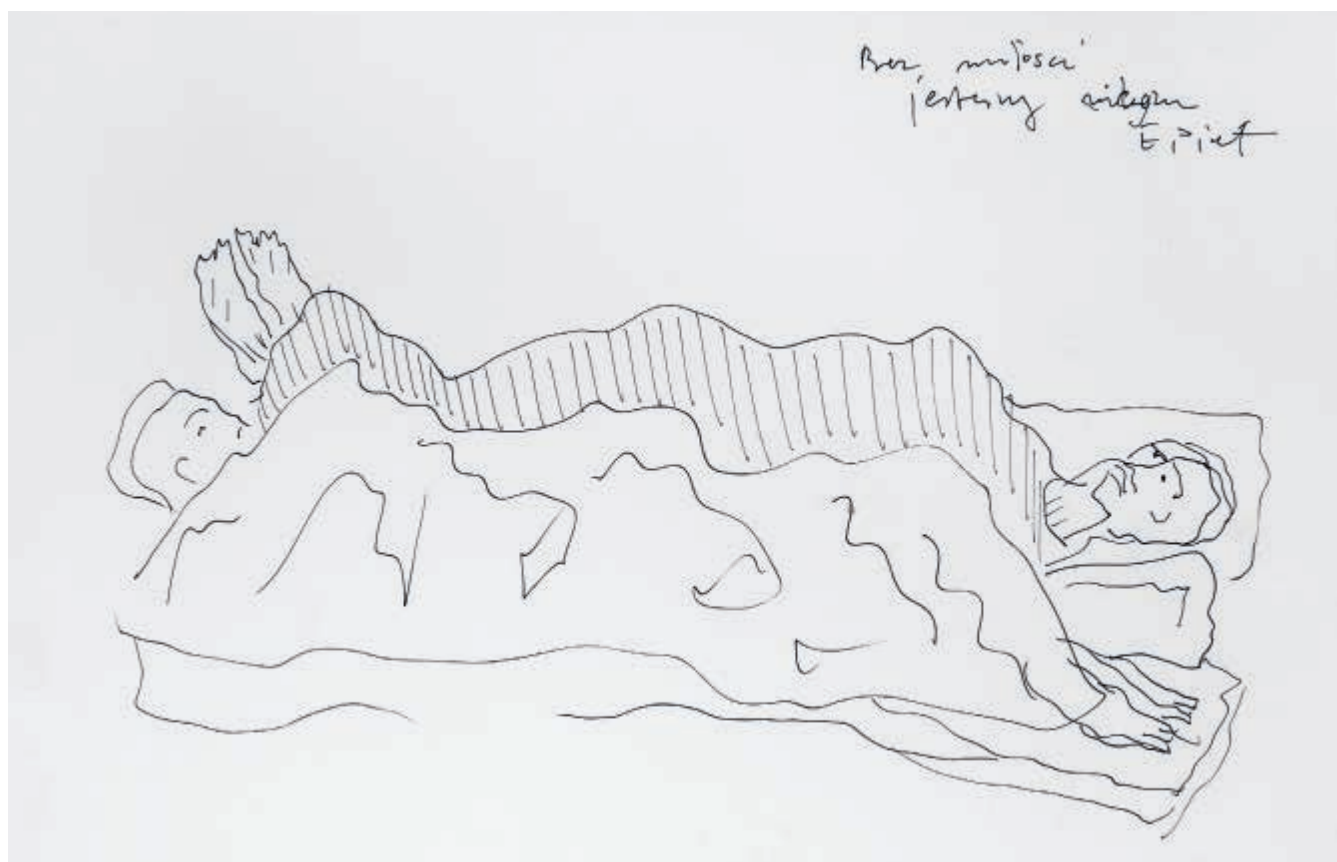

Z siostrami na pogrzebie mamy, 1991. Cztery siostry – cztery filary – wyznaczają konstrukcję rzeźby **Sarkofag dla rodziców**, która powstała w 2011

Rysunek do **Sarkofagu dla rodziców** z dopiskiem: „Bez miłości jesteśmy niczym”, 2010

With her sisters at their mother's funeral, 1991. Four sisters – four pillars – they will determine the construction of the sculpture **Sarcophagus for Parents**, created in 2011

Drawing for **Sarcophagus for Parents** with a note: “Without love, we are nothing”, 2010

2010

Umiera ojciec. Rysowała go często, tak jak mamę, w ostatnim okresie życia.

W Galerii Krytyków „Pokaz” w Warszawie trwa podwójna prezentacja: rzeźby *Łóże Penelopy z widokiem na morze* oraz filmu Czesława Kałużnego będącego zapisem jej tworzenia.

2010

Her father dies. In the last stage of his life, she drew him often, just as she did her mother.

A double display is held at the “Pokaz” Critics’ Gallery in Warsaw: the sculpture *Penelope’s Bed with a View of the Sea* and a film by Czesław Kałużny documenting its creation.

Uznałam za absurd, że pewne szczegóły ludzkiej anatomii uznaje się za trywialne. Dla mnie były równie piękne i godne sztuki jak ramiona czy stopy. I wyjątkowe. W akt miłosny wpisana jest przecież możliwość powołania nowego życia. Kochając się, przerzucamy pomost między życiem i nicością. Dotykamy największej z tajemnic.

I thought it was absurd that some details of human anatomy are considered trivial. For me, they were as beautiful and art worthy as arms or feet. And special. After all, the act of love intrinsically involves the ability to create new life. By making love, we bridge the gap between life and nothingness. We touch the greatest of secrets.

